

L'ENFOCAMENT DE GÈNERE A LES COOPERACIONS CATALANES

Estudi preliminar sobre la incorporació de
l'enfocament durant el període 2016-2021

Judith Muñoz Saavedra, Betzabeth Marín-Nanco i Miquel Carrillo

Amb el suport de



Sumari

Introducció _____	3
1. De l'enfocament de gènere a la cooperació feminista en un context complex ____	4
2. Integració de l'enfocament de gènere en administracions de cooperació del territori	5
2.1. Evolució de la incorporació pressupostària de l'enfocament de gènere _____	5
2.2. Descripció i valoració general de l'apropiació i la integració de l'enfocament de gènere en administracions de cooperació del territori _____	16
3. Percepció del procés d'incorporació pressupostària de l'enfocament de gènere	21
Evolució de la incorporació de l'enfocament de gènere: _____	21
3.1 Fortaleses _____	22
3.2. Febleses i amenaces _____	24
3.3. Reptes i desafiaments _____	25
Conclusions i recomanacions _____	27
Referències _____	29

Introducció

A les últimes dues dècades l'equitat de gènere s'ha consolidat com un dels eixos fonamentals de la cooperació internacional. La incorporació de l'anàlisi feminista ha permès fer visibles les desigualtats de gènere a les estratègies de desenvolupament i ha contribuït a la definició, implementació i finançament d'estratègies, polítiques i propostes emancipatòries. Tot i els avanços aconseguits, encara resten molts reptes pendents per a l'agenda feminista i existeix una creixent preocupació per evitar retrocessos (*backsliding*) en els drets de les dones, nenes i dissidències sexuals, donada la forta irrupció dels discursos hostils, feixistes i neoconservadors en diversos països del nord i el sud global (Onu Mujeres 2022).

En aquest escenari, l'adopció de l'Agenda 2030 a escala global i del model d'acció exterior feminista en el conjunt de l'Estat i en diversos països de la Unió Europea suposa una oportunitat per consolidar aquests avanços, així com una possibilitat per fer un salt qualitatiu cap a un model de cooperació feminista catalana. Donada l'envergadura i profunditat dels canvis que plantegen aquestes tendències internacionals, el present treball pretén contribuir a conèixer el punt en què es troben administracions i entitats locals catalanes per assumir aquests desafiaments globals. Específicament, s'ha buscat conèixer i valorar la forma, l'orientació i la profunditat de la incorporació de l'enfocament de gènere en la cooperació que despleguen les diferents administracions catalanes en el període 2016-2021; intentat identificar limitacions i potencialitats per projectar, a partir de l'evidència, els desafiaments de futur.

Atesa la tipologia de les dades disponible i les limitacions de l'estudi, no ha sigut possible fer una anàlisi qualitativament exhaustiu i estadísticament representatiu de tots els sectors involucrats en la temàtica. Malgrat això, s'espera aportar una perspectiva inicial i fer-ne un primer estat de l'art del procés d'incorporació de l'enfocament de gènere a casa nostra, quan han passat sis anys des que l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament (ACCD) incorporés l'enfocament integrat basat en gènere i drets humans (EGiBDH) i pràcticament una dècada des que l'Ajuntament de Barcelona va incorporar instruments específics en relació amb la diversitat sexual.

En aquest sentit, l'estudi es planteja el següents objectius:

- Conèixer aspectes generals sobre la forma i la progressió de la incorporació de l'enfocament de gènere en la cooperació catalana en el període 2016-2021.
- Incrementar el coneixement i les capacitats dels actors involucrats per activar processos de reflexió sobre les seves actuacions.
- Detectar aspectes estratègics i mesures concretes que puguin facilitar, millorar, a mig termini, l'impacte i la qualitat de les iniciatives en matèria de gènere i, a llarg termini, el desplegament del model de cooperació feminista.

El disseny de la recerca correspon a un estudi de caràcter exploratori descriptiu, que utilitza mètodes mixtos de recollida de dades i inclou l'anàlisi de fonts primàries i secundàries d'informació, amb la fi de triangular i contrastar els resultats. El treball de camp es va realitzar entre el segon semestre de 2021 i el primer semestre de 2022 i va incloure: (1) la realització d'un qüestionari entre les quaranta principals administracions públiques catalanes (per volum pressupostari dedicat a la cooperació¹); (2) un focus grup amb actors de la cooperació municipalista,

¹ D'aquests, un total de 27 municipis van respondre l'enquesta finalment.

realitzat en el marc del disseny del pla director de l'ajuntament de Terrassa; (3) Cinc entrevistes qualitatives a una mostra intencionada de tècniques d'entitats i responsables d'administracions públiques amb experiència i coneixements en l'aplicació de l'enfocament de gènere. També és va realitzar un l'anàlisi de dades secundàries extretes de la base de dades de projectes de cooperació (2015-2020).

1. De l'enfocament de gènere a la cooperació feminista en un context complex

La cooperació descentralitzada no és aliena a les profundes transformacions que estan experimentant els objectius i el llenguatge del sector. L'adopció l'any 2015 de l'Agenda 2030 i dels Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) marca un punt d'inflexió en l'agenda internacional, ja que apunta a un canvi en el nucli de la noció del desenvolupament, tradicionalment associada al simple creixement econòmic. A l'Agenda 2030 el desenvolupament assumeix un caràcter: (1) multidimensional, ja que deixa de concebre's exclusivament com a progrés i creixement econòmic; (2) integral, s'entén que els problemes socials, polítics, econòmics i mediambientals estan interrelacionats i s'influeixen els uns amb els altres; i (3) universal, és a dir, tots els països han de transformar el seu model de desenvolupament, especialment aquells que tenen major responsabilitat en la crisi climàtica.

En efecte, durant l'última dècada la comunitat internacional ha avançat en la consciència de que la cooperació al desenvolupament ha de, necessàriament, vincular la seva acció exterior amb l'acció local als països donants, incidir per millorar la coherència de les polítiques públiques (econòmiques, comercials, migratòries, mediambientals, socials) i sensibilitzar sobre els impactes que provoquen els nostres models i hàbits de vida al sud global. Això implica, treballar perquè els països rics assumeixin la seva responsabilitat en el profund desequilibri social i mediambiental que afecta el planeta, i es comprometin amb accions que apuntin a la transformació de les causes estructurals que provoquen la desigualtat i la pobresa. En aquest escenari, la denominada "política exterior" i la "cooperació feminista" constitueixen una oportunitat i un requisit indispensable per avançar cap a una cooperació realment transformadora.

La cooperació feminista cerca establir un model de relacions internacionals més just, horitzontal i allunyat d'enfocaments patriarcal, androcèntric, colonialista, paternalista/desenvolupista, en el qual la cooperació s'entengui com un procés d'intercanvi entre iguals, orientat a la transformació social i a la generació de canvis estructurals, tant al sud com al nord global. Reconeixent els avanços de les últimes dècades en matèria d'igualtat de gènere, aquest model busca superar les limitacions i la despolitització dels enfocaments clàssics de Dones en el Desenvolupament (MED) i de Gènere en el Desenvolupament (GED), que les agències internacionals han utilitzat per descriure i explicar la situació de les "dones del sud", "tercer món" o de "països en desenvolupament". En aquest sentit, una de les principals crítiques als models clàssics és el fet de que, per a molts actors de la cooperació, la perspectiva de gènere s'ha convertit en un instrument a utilitzar, entès més aviat com a eina metodològica que no pas com a estratègia política de transformació.

Gran part dels actors del sistema de cooperació catalana fa ús com a eix vertebrador estratègic, operatiu i organitzatiu de l'Enfocament integrat de Gènere i Basat en Drets Humans (EGiBDH), promogut per la ACCD a partir de 2015. L'EGiBDH suposa un avanç respecte del GED i el MED, ja que "recull el vessant polític de l'enfocament de gènere desenvolupat per la crítica feminista al sistema patriarcal que situa en el centre la sostenibilitat de la vida humana i ambiental, una nova redistribució del treball de cura i productiu, la pau i una vida lliure de violències, els drets sexuals i reproductius i els drets econòmics, laborals i polítics de les dones, entre d'altres" (ACCD, 216 p. 3). Tanmateix, el model de cooperació feminista planteja un paradigma molt més ambiciós que busca la transformació de les relacions i estructures de poder que sustenten les desigualtats. És, per tant, un model transversal que excedeix l'àmbit de la cooperació i que implica, entre d'altres aspectes: (1) assumir la necessitat d'un canvi profund del model de desenvolupament; (2) assegurar la inclusió de la perspectiva feminista de manera sistemàtica a tota la política i acció exterior; (3) adoptar l'enfocament de la interseccionalitat, tot assegurant la coherència del conjunt de polítiques públiques.

La cooperació feminista exigeix canvis profunds que passaran en el llarg termini. Malgrat això, per avançar cap a aquest horitzó és necessari reflexionar on ens trobem i quines són les forteses i febleses del treball que s'està desenvolupant. Això permetrà millorar l'impacte i la qualitat de les iniciatives en matèria de gènere a curt termini i començar a establir les bases una política de cooperació feminista interseccional que afronti les causes de les iniquitats de gènere en totes les seves dimensions en el mitjà termini.

2. Integració de l'enfocament de gènere en administracions de cooperació del territori.

En aquest apartat s'aporten algunes dades quantitatives i qualitatives per descriure i mesurar com s'està integrant l'enfocament de gènere en administracions de cooperació catalanes. En primer lloc, es realitza un l'anàlisi de la base de dades de les cooperacions catalanes del FCCD i, en segon lloc, es presenten els resultats de l'enquesta realitzada a personal municipal ja referida anteriorment.

2.1 Evolució de la incorporació pressupostària de l'enfocament de gènere

Atesa la inexistència d'un codi que agrupi les accions específiques en matèria de dones i gènere, l'anàlisi s'ha fet prenent de referència els codis CRS-CAD recollits a la figura 1.

Figura 1. Codis CRS-CAD de referència per l'AOD amb enfocament de gènere.

Codi	Codis CRS-CAD
13020	Salut reproductiva
13030	Planificació familiar
13081	Desenvolupament de personal per a població i salut reproductiva
15170	Organitzacions i institucions desigualtat de dones
15180	Posar fi a la violència contra les dones i les nenes

Elaboració pròpia sobre la base de dades de la Generalitat (2022)

Aquests codis, si bé no expliquen tota la despesa pressupostària en matèria de cooperació amb enfocament de gènere, sí que serveixen de marcadors per comparar com evoluciona el pes per països, administracions públiques o entitats. Les sèries analitzades van del 2015 al 2020, inclusivament, i es consideren les dades sobre les quals es té prou informació i aquests codis són aplicables, descomptant les despeses administratives, de gestió i personal. En faltar algunes sèries concretes a certes administracions públiques, s'ha optat per agrupar i analitzar entre les administracions més importants, en relació amb el pes dels seus pressupostos, amb l'objectiu de que els buits d'informació no distorsionin les tendències i la visió general.

Els recursos destinats a aquests epígrafs es recullen a la figura 2. Com s'observa, els codis vinculats a la salut (13081), tenen un pes molt reduït respecte dels dedicats a la lluita amb la violència de gènere o la creació i consolidació de capacitats a les administracions públiques i a la societat civil per a la igualtat entre home i dones.

Figura 2. Distribució de pressupostos per codis marcadors de gènere (€).

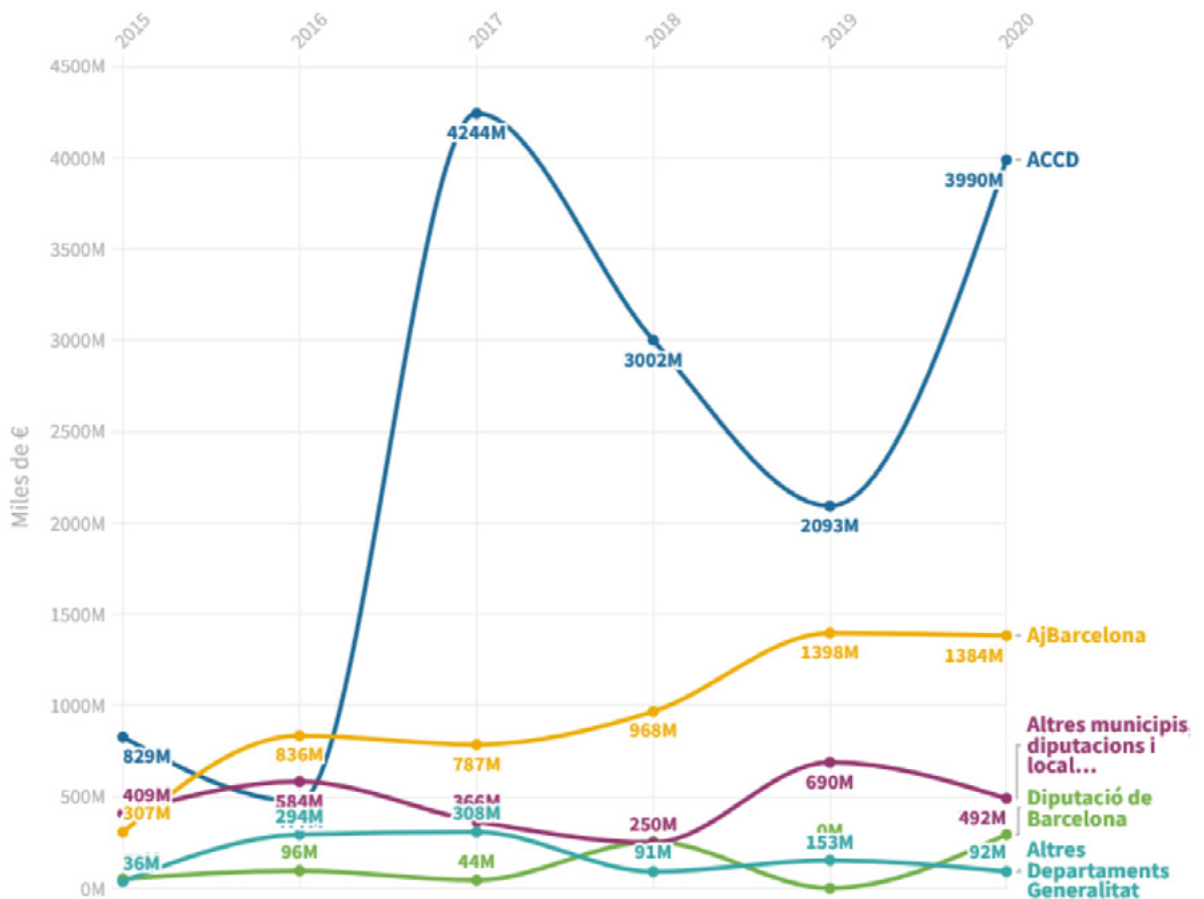
CRS-CAD	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Total
13020- Atenció a la salut reproductiva	181.716	101.263	68.666	811.184	491.451	536.865	2.191.145
13030- Planificació familiar		153.471		4.456			157.927
13081- Salut reproductiva	86.415			33.986	33.986	344.407	480.367
15170 - Organitzacions per la igualtat	1.157.722	1.327.656	3.437.767	3.020.298	2.520.827	2.911.803	14.376.073
15180- Lluita contra la violència contra les dones	207.145	705.006	2.243.822	695.521	1.306.161	2.458.315	7.615.970
Total	1.632.998	2.287.396	5.750.255	4.565.445	4.333.998	6.251.390	24.821.482

Elaboració pròpia sobre la base de dades de la Generalitat (2022)

Pel que fa a la inversió total (Figura 3), des del 2015 es registra un augment considerable dels fons destinats als epígrafs seleccionats. En primer lloc, entre el 2016 i el 2020, tant l'Ajuntament com la Diputació de Barcelona (DIBA) dupliquen les seves aportacions, mentre que el 2017 és l'ACCD qui gairebé multiplica per deu, respecte a l'exercici anterior. En canvi, la resta dels ens locals manté una línia més regular, segons les dades disponibles.

En termes relatius, igualment, el creixement del pes relatiu dels epígrafs seleccionats arriba al 30,20% el 2017 a l'ACCD, per després disminuir i establir-se durant el període. L'Ajuntament de Barcelona se situa abans en un nivell proper al 10%, que s'estabilitza durant la seqüència i el converteix en el segon donant català més important en termes absoluts i relatius. La DIBA és més irregular i l'enfocament de la seva política de cooperació no dona tant de suport a aquests epígrafs, en línia amb el que duen a terme la resta d'entitats municipals al voltant del 5%. En darrer lloc, el suport de la resta de departaments de la Generalitat és significativament inferior, amb un 1,25% de mitjana per al període.

Figura 3. Inversió total de cada administració als 5 codis marcadors de gènere (€). 2015-2020.



Inversió de cada administració als 5 codis marcadors de gènere (%). 2015-2020.

Institució	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ACCD	14,39	10,45	30,20	19,00	16,31	16,54
Altres Departaments Generalitat	0,40	3,21	2,64	0,61	0,95	0,55
AjBarcelona	3,43	10,46	8,36	9,59	14,48	12,40
Diputació de Barcelona	3,46	3,21	1,64	8,51	0,00	12,70
Altres municipis, diputacions i entitats del món local	4,58	6,04	3,83	2,89	7,19	5,64

Elaboració pròpia sobre la base de dades de la Generalitat (2022)

A l'anàlisi per països (Figura 4) el suport a la cooperació amb enfocament de gènere es troba fàcilment entre el 20-30%, excepte algunes excepcions com ara Colòmbia, amb valors relatius per sota de la mitjana (13,7%). Altres països menys importants en termes absoluts com Bòsnia i Hercegovina arriben a valors relatius molt importants, amb un 64,1%, és a dir, concentrant en aquests epígrafs gairebé dues terceres parts de l'AOD que s'hi destina.

En general, el nombre de països on s'ubiquen projectes i programes vinculats als epígrafs seleccionats ha anat creixent de manera ininterrompuda en el període 2015-2020, fins a arribar a 24 països el 2020. En el global del període, han estat 35 països diferents on es registren iniciatives (Figura 5). Així mateix, el nombre d'entitats i administracions públiques amb suport de l'AOD catalana s'ha incrementat al voltant d'un 20%, tot i que de manera més irregular durant el mateix període.

El nombre d'organitzacions per a cada país també varia. Entre els països amb més suport destaca el cas del Marroc, on fins a 22 contraparts reben suport de l'AOD del sistema català. Amb una mica més de suport pressupostari, durant el mateix període 2015-20, Palestina concentra aquest suport en tan sols 7 entitats i administracions.

Figura 4. Països on s'ubiquen projectes i programes vinculats a codis marcadors de gènere (€).

País	2015	2016	2017	2018	2019	2020	TOTAL €	TOTAL %	ORG
Moçambic	85.063	349.392	894.017	394.753	838.504	988.500	3.550.229	30,9%	13
Senegal	34.123	62.134	801.946	404.968	263.302	886.292	2.452.764	26,3%	16
Colòmbia	113.468	255.300	738.043	0	417.256	496.425	2.020.492	13,7%	14
Palestina	80.000	117.023	145.524	413.029	664.412	425.502	1.845.490	19,5%	7
Marroc	271.428	100.799	564.074	395.858	154.867	350.910	1.837.936	22,3%	22
El Salvador	293.207	296.135	312.547	510.295	180.782	222.798	1.815.764	26,8%	13
Guatemala	244.647	79.182	435.389	375.626	231.097	54.067	1.420.008	23,3%	12
Bolívia	0	173.001	247.437	100.236	176.599	453.807	1.151.079	31,5%	9
Nicaragua	64.569	114.948	159.857	126.136	155.883	164.111	785.504	20,8%	10
Equador	0	0	461.044	18.408	233.011	59.966	772.429	19,0%	6
Bòsnia i Herzegovina	0	0	91.594	152.403	129.839	254.874	628.710	64,1%	3
República Democràtica del Congo	0	204.718	0	77.163	0	0	430.583	28,4%	5
Líban	61.360	0	350.000	0	0	43.380	393.380	8,0%	2
Gàmbia	11.978	25.273	150.167	16.839	85.904	34.677	374.219	27,8%	5
Camerun	0	40.189	25.090	6.077	58.440	210.386	352.161	51,3%	3
Cuba	0	0	0	0	123.462	180.000	303.462	9,0%	3
Líbia	41.415	0	0	0	0	300.000	300.000	70,4%	1
Índia	0	56.440	0	112.962	61.355	21.768	293.940	9,6%	2
Turquia	0	0	0	0	0	269.564	269.564	30,7%	1
Mali	22.335	30.924	25.644	6.219	30.019	91.692	206.833	28,6%	4
Congo	0	0	0	141.435	0	0	141.435	10,0%	1
Algèria	0	0	0	0	0	134.052	134.052	32,3%	
Tunísia	0	0	0	56.500	60.000	0	116.500	6,5%	1
Kenya	0	0	0	0	0	74.844	74.844	15,6%	1
Mèxic	38.397	32.441	0	0	0	0	70.838	5,4%	1
Hondures	0	0	4.000	56.400	0	0	60.400	9,7%	2
Perú	0	0	8.892	0	50.810	0	59.701	3,2%	3
Burkina Faso	0	0	12.200	0	9.714	22.143	44.057	3,9%	4
Etiòpia	0	7.899	0	0	15.775	0	23.674	4,9%	2
Haití	0	0	0	5.341	5.576	7.740	18.657	13,4%	1

País	2015	2016	2017	2018	2019	2020	TOTAL €	TOTAL %	ORG
República Dominicana	0	0	0	0	0	15.398	15.398	12,1%	1
Sri Lanka	15.126	0	0	0	0	0	15.126	47,1%	1
Mauritània	0	0	0	11.338	0	0	11.338	4,4%	1
Rwanda	0	0	0	0	0	7.573	7.573	5,7%	1
Paraguai	0	3.383	0	0	0	0	3.383	2,0%	1
Madagascar	3.000	0	0	0	0	0	3.000	1,7%	1
TOTAL ANUAL	2.810.079	1.949.181	5.427.465	3.381.986	3.946.607	5.770.469	22.004.523		

Elaboració pròpia sobre la base de dades de la Generalitat (2022)

Finalment, entre les entitats responsables de l'execució dels epígrafs destaca Medicus Mundi, present a 4 països. Aquesta dada té rellevància, atès que com ja es va veure, els epígrafs vinculats a salut no són els que disposen de més pressupost, ans al contrari. A força distància es troben entitats com Cooperació i SUDS, especialitzades en enfocament feminista i de gènere, i Farmamundi, que és un cas similar a Medicus Mundi, però present a 6 països.

Figura 5. Països on s'ubiquen projectes i programes vinculats a codis marcadors de gènere.

País	TOTAL ORG	TOTAL 2015- 2020	ENTITAT
Algèria	1	1	Matres Mundi
Amèrica Central i Carib	3	1	Calala Fondo de Mujeres
		1	Farmaceutics Mundi
		1	Metges del Món
Bolívia	9	3	Associació Catalana d'Enginyeria Sense Fronteres
		4	Centre d'Estudis Amazonics (CEAM)
		10	Creu Roja
		1	Fundación Educación y Cooperación
		1	Intered
		1	Justícia Alimentària Global - VSF
		1	Mans Unides
		2	MUNDUBAT
Bòsnia i Herzegovina	3	2	MUSOL - Municipalistas por la Solidaridad y el Fortalecimiento Institucional
		1	Cantó de Sarajevo
		4	Medicus Mundi Mediterrània
		1	SURT. Fundació de Dones, Fundació Privada

L'enfocament de gènere a les cooperacions catalanes 2016 - 2021

País	TOTAL ORG	TOTAL 2015-2020	ENTITAT
Burkina Faso	4	1	ACAU-Associació coordinadora d'ajuda unida
		2	Alaya Solidarios
		5	Asociación Mujeres Burkina
		1	VOLS - VOLUNTARIAT SOLIDARI
Camerun	3	27	Agermanament sense fronteres
		1	INSOLÀFRICA - Associació Infermeria Solidària per l'Àfrica
		1	ONU-Dones
Colòmbia	14	3	ACCISOL (Acció per una Ciutadania Solidària)
		2	Asociación IMAGO Catalunya
		1	Asociación Paz con Dignidad
		1	Brigades Internacionals de Pau a Catalunya
		1	Castellar x Colòmbia Cooperacion
		2	Col·lectiu Maloka Colòmbia
		4	Cooperació
		1	Corporación Vamos Mujer
		2	Fondo para el desarrollo de la mujer colombiana - Fondo Lunaria Mujer
		1	La Seu Solidària
		2	Moviment per la Pau, el desarmament i la llibertat - MPDL
		4	Oxfam Intermón
		1	Pau i Solidaritat
		3	Plataforma Unitària Contra Les Violències De Gènere
Congo	1	1	Farmaceutics Mundi
Cuba	3	1	Casal d'amistat amb Cuba José Sánchez
		2	Entrepobles
		1	SUDS - Associació Internacional de Solidaritat i Cooperació
República Democràtica del Congo	5	1	Assemblea de Cooperació per la Pau
		1	CODESPA Catalunya
		2	Farmaceutics Mundi
		1	Fundació Humanitària Dr.Trueta
		1	Lliga dels Drets dels Pobles
República Dominicana		1	Assemblea de Cooperació per la Pau

L'enfocament de gènere a les cooperacions catalanes 2016 - 2021

País	TOTAL ORG	TOTAL 2015-2020	ENTITAT
Equador	6	1	Associació Socioeducativa Nousol
		1	Col·lectiu Punt 6 SCCL
		1	Entrepobles
		1	Mans Unides
		4	Medicus Mundi Mediterrània
		4	Xarxa de Consum Solidari
El Salvador	13	2	Asociación Salvadoreños en Cataluña
		1	Associació Catalana d'Enginyeria Sense Fronteres
		4	Associació d'Amistat amb Amèrica Llatina "Huayna"
		12	Cooperació
		1	DUNA – Societat Protectora d'Animals de Mataró
		5	Entrepobles
		2	Farmaceutics Mundi
		3	Fundació Josep Comaposada – Sindicalistes Solidaris
		1	Fundación Educación y Cooperación
		1	Huacal
		1	Medicus Mundi Mediterrània
		1	Metges del Món
1	SUDS - Associació Internacional de Solidaritat i Cooperació		
Etiòpia	2	1	Agermanament sense fronteres
		1	Alegria Sin Fronteras
Gàmbia	5	1	Associació de Dones de Gàmbia
		1	Associació pel desenvolupament de la joventut de Taibatou (Gàmbia)
		1	Fons Català de Cooperació al Desenvolupament
		38	Fundació Wassu
		2	Solidança

L'enfocament de gènere a les cooperacions catalanes 2016 - 2021

País	TOTAL ORG	TOTAL 2015-2020	ENTITAT
Guatemala		5	AlterNativa - Intercanvi amb Pobles indígenes
		1	Assemblea de Cooperació per la Pau
		1	Assoc. Institut de les Desigualtats
		1	Calala Fondo de Mujeres
		3	Entrepobles
		6	Fundació Utopia-BsF
		1	Ixmucané
		1	Mans Unides
		1	Metges del Món
		6	Pau i Solidaritat
		6	PROIDE
		3	SUDS - Associació Internacional de Solidaritat i Cooperació
Haití	1	3	Fundació Nuestros Pequeños Hermanos
Hondures	2	1	Grup de dones de Can Serra
		1	Oxfam Intermón
Índia	2	10	Fundació Vicente Ferrer
		2	SONRISAS DE BOMBAY
Kenya	1	1	Farmaceutics Mundi
Líban	2	1	ACP - Associació catalana per la pau
		1	Pau i Solidaritat
Líbia	1	2	ONU-UNFPA
Madagascar	1	1	Fundació YAMUNA
Mali	4	1	ACP - Associació catalana per la pau
		3	Associació Casa de Mali
		10	Cooperació
		1	Farmaceutics Mundi
Mauritània	1	1	ACP - Associació catalana per la pau
Mèxic	1	9	Fundació Grup Tercer Món – Mataró

País	TOTAL ORG	TOTAL 2015-2020	ENTITAT
Marroc	22	6	ADELMA – Association de Développement Local Méditerranéen
		1	AlKaria
		2	Amics dels infants del Marroc
		1	Assaida al Horra
		1	Associació Casal d'Infants per a l'Acció Social
		9	Associació Equalmón
		2	Associació Socioeducativa Nousol
		1	Association de recherche féminine pour le développement et la coopération (ARFEDEC)
		2	Association La Voix de la Femme Amazighe
		1	Association Union d'Action Féministe de Tetouan
		1	Caldes Solidaria
		6	Casal dels Infants
		1	CERAI - Centro de Estudios Rurales y Agricultura Internacional
		1	Fédération de la Ligue Démocratique des Droits des Femmes (FLDDF) d'Ouarzazate
		1	Forum de femmes au Rif (AFFA-RIF)
		9	Fundació Josep Comaposada – sindicalistes solidaris
		1	Fundació Plataforma Educativa
		2	GEDI gestió i disseny, SCCL
		1	IMADEL
		2	Mans Unides
		3	Oxfam Intermón
		1	Union de l'Action Féministe (UAF)- Section de Tétouan

L'enfocament de gènere a les cooperacions catalanes 2016 - 2021

País	TOTAL ORG	TOTAL 2015-2020	ENTITAT
Moçambic	13	1	Action Aid Moçambic
		1	AHITIPALUXENE - Associação de Mulheres Vivendo com HIV/Sida e Amigos
		4	Arquitectura sense Fronteres
		4	Creu Roja
		3	Direcció provincial de Gènere i Acció Social d'Inhambane (DPGIAS)
		1	Direcció Provincial de Salut d'Inhambane (DPS-I)
		1	Escola de Cultura de Pau - UAB
		1	Fòrum Mulher
		3	Fundació MAIN
		4	Medicus Mundi Mediterrània
		1	Metges del Món
		1	Ministeri de Gènere, Infància i Acció Social (MGCAS) de Moçambic
		1	ONU-UNFPA
Nicaragua	10	2	ALBA SUD - Investigació i Comunicació per al Desenvolupament
		5	Associació Amics de Puerto Cabezas
		1	Banc Mundial
		1	Calala Fondo de Mujeres
		5	Creu Roja
		3	DESOS Opció Solidària
		5	Entrepobles
		7	Grup de suport al colectivo de mujeres de Matagalpa
		7	MOVIMIENTO DE MUJERES NIDIA WHITE
		2	SOARPAL- Solidaritat Arbúcies – Palacagüina
Palestina	7	1	ACP - Associació catalana per la pau
		1	Assemblea de Cooperació per la Pau
		1	Garraf Coopera
		9	HÈLIA - Associació de suport a les dones que pateixen violència de gènere
		1	NOVACT
		3	ONU-UNRWA
		3	SUDS - Associació Internacional de Solidaritat i Cooperació
Paraguai	1	1	ADRA – Agència Adventista per al Desenvolupament i Recursos Assistencials
Perú	3	1	Agermanament Perú
		1	Associació Catalana d'Enginyeria Sense Fronteres
		3	Mans Unides
Rwanda	1	1	SED Catalunya

País	TOTAL ORG	TOTAL 2015-2020	ENTITAT
Senegal	16	9	Acció Solidària i Logística - ASL
		1	Agència Regional de Desenvolupament Kolda (ARD-Kolda)
		6	Assoc. Institut de les Desigualtats
		1	Associació catalana de residents senegalesos
		1	Associació d'ajuda a l'immigrant ADAIC
		1	Associació de cooperació FALLOU associats
		2	Associació pel desenvolupament del Riu Senegal
		1	Cooperació
		3	Creu Roja
		1	Fundació Salut i Comunitat
		2	GRAINES
		3	KASAMU AKU PROJECTES AMICS DE LA CASA DE CASAMANCE
		2	MON-3
		1	Projecte Xevi
		2	Somriure Humil
		3	Xarxa de Consum Solidari
Sri Lanka	1	1	Ayuda Directa
Tunísia	1	2	Assemblea de Cooperació per la Pau
Turquia	1	1	CIEMEN - Centre Internacional Escarré per a les Minories Ètniques i les Nacions

Elaboració pròpia sobre la base de dades de la Generalitat (2022)

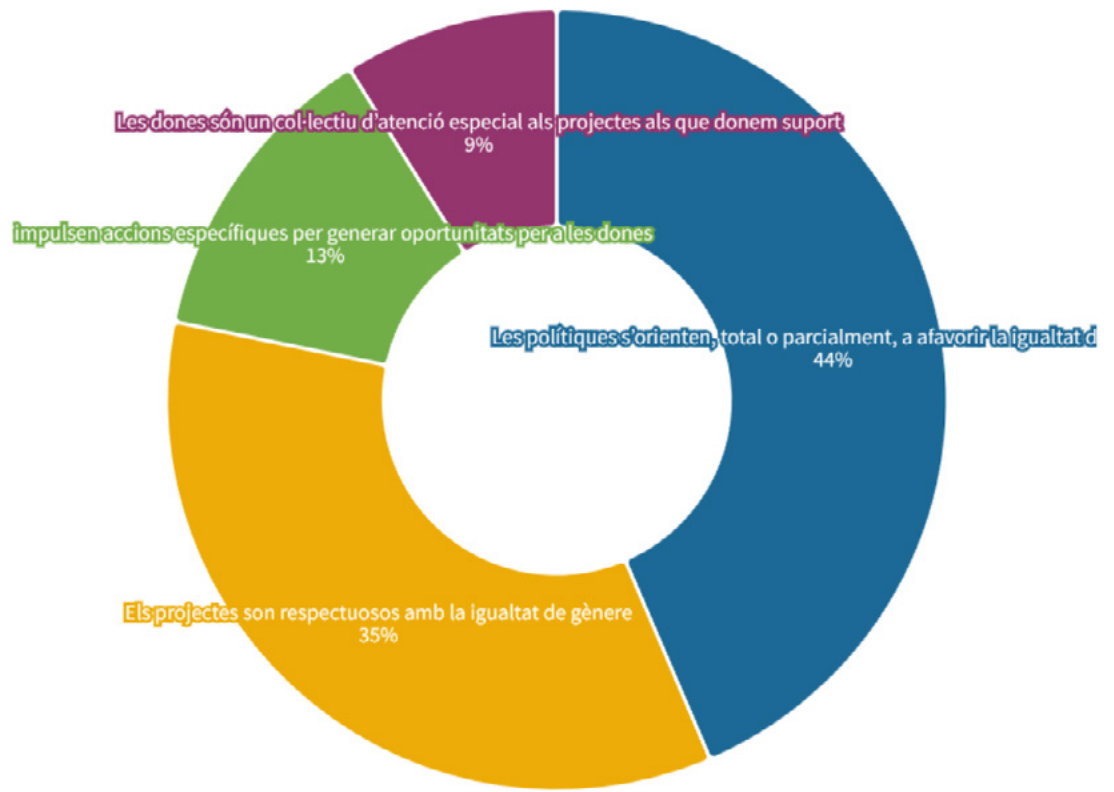
2.2. Descripció i valoració general de l'apropiació i la integració de l'enfocament de gènere en administracions de cooperació del territori.

Les dinàmiques municipals en matèria de cooperació internacional són molt diverses i depenen de les característiques dels ajuntaments, la prioritització política i la disponibilitat de recursos econòmics i tècnics que es dediquen. Tanmateix, d'acord amb les dades de l'enquesta, es poden observar algunes tendències comunes sobre la forma i la progressió de la incorporació de l'enfocament de gènere.

En primer lloc, tots els municipis manifesten que donen **suport estratègic o operatiu** a la incorporació de l'enfocament de gènere en polítiques, programes o accions específiques per dones. En coherència amb les tendències internacionals, a l'àmbit local, també existeix un consens creixent de què la integració de la igualtat de gènere és ineludible perquè millora l'eficàcia de l'ajut i és imprescindible per aconseguir els objectius de l'Agenda 2030.

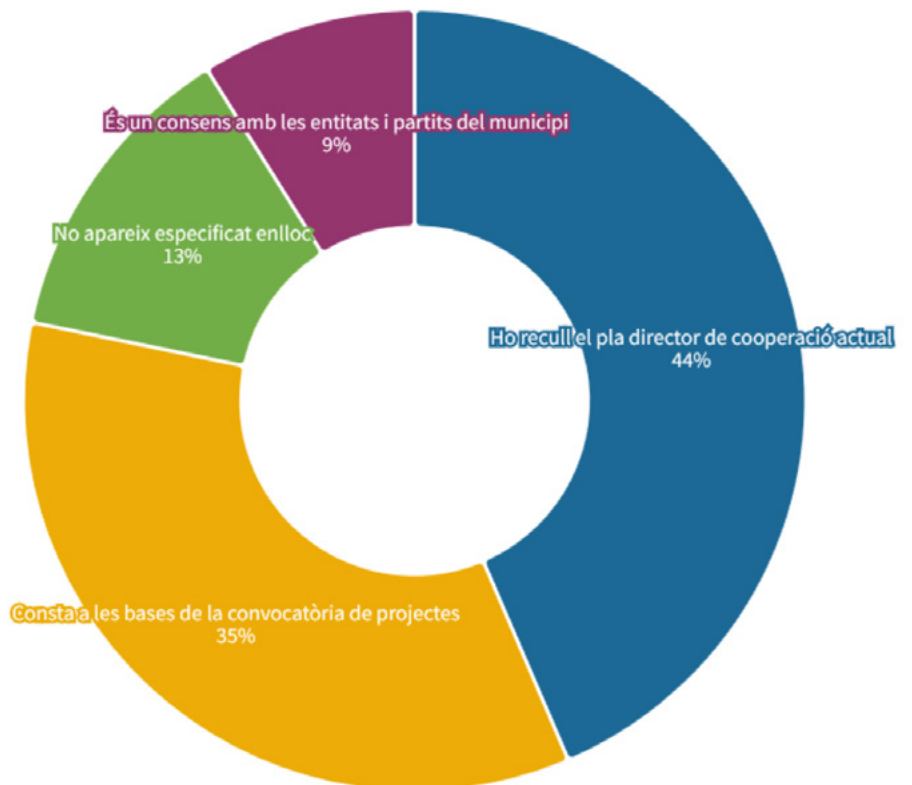
Ara bé, encara que les polítiques municipals tinguin aquesta intencionalitat, només el 44% incorpora explícitament el gènere en el pla director i tant sol el 13% reserva una part dels projectes de cooperació directa a iniciatives amb enfocament de gènere (Figura 6 i 7).

Figura 6. Visió de la cooperació.



Elaboració pròpia

Figura 7. Suport estratègic i operatiu que té l'orientació de gènere.

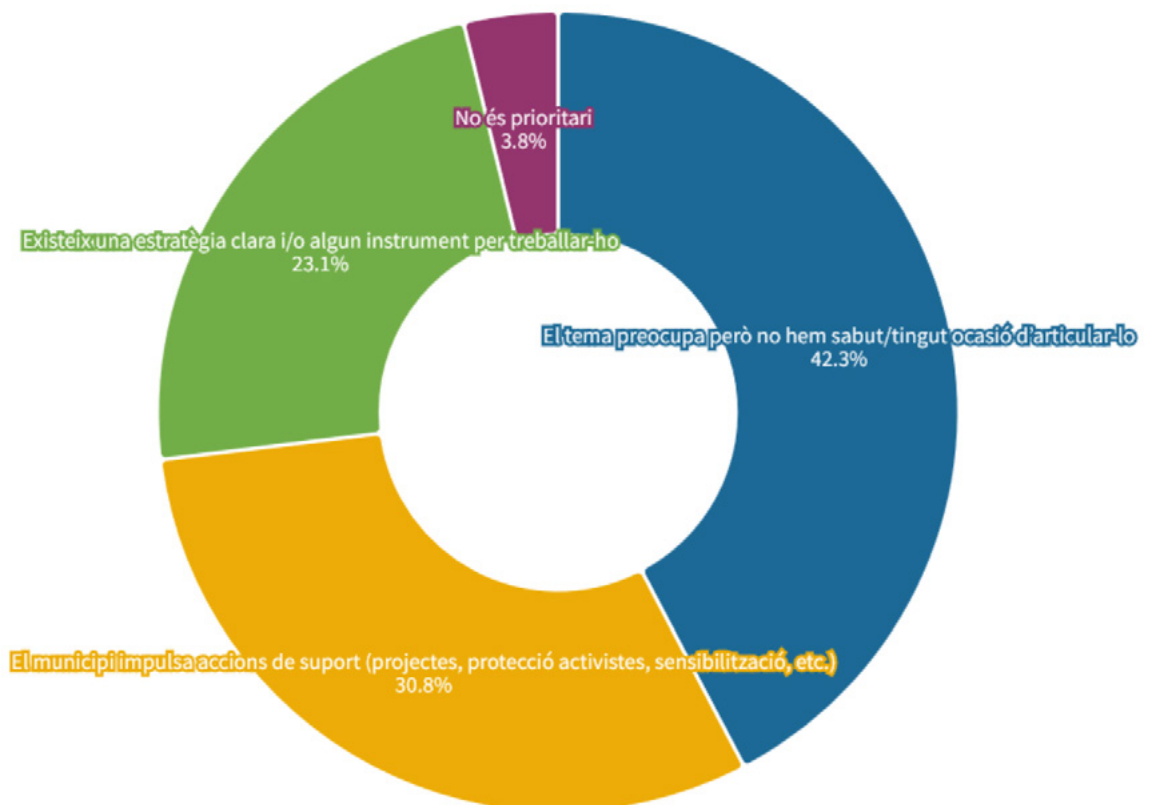


Elaboració pròpia

En segon lloc, si bé les dades indiquen que existeix una preocupació per integrar i abordar l'enfocament de gènere i desenvolupar accions dirigides a les dones, es fa més difícil identificar accions específiques per a la **incorporació de la diversitat sexual**. De fet, en el 42,3% dels municipis, és un tema que no s'ha incorporat, i només en el 23,1% dels casos se compta amb una estratègia clara o amb algun instrument específic per abordar aquesta temàtica, tal i com es recull al figura 8.

Una de les dificultats esmentades té a veure amb els contextos conservadors i religiosos d'alguns països destinataris de l'ajut: "S'ha de reconèixer que és un tema difícil d'establir en una societat tan conservadora que tendeix a imposar la idea i concepte del gènere, la desigualtat activa, i la no diversitat sexual, com a precepte religiós" (persona enquestada de municipi). Tal com s'observarà en el següent apartat d'aquest informe, les entitats també apunten a les creixents dificultats per treballar temàtiques com ara la diversitat sexual i els drets sexuals/reproductius de les dones en països on han sorgit tendències de des-democratització i amenaces a les conquestes en matèria de polítiques d'igualtat de gènere (ONU Mujeres 2022).

Figura 8. Incorporació de la diversitat sexual.

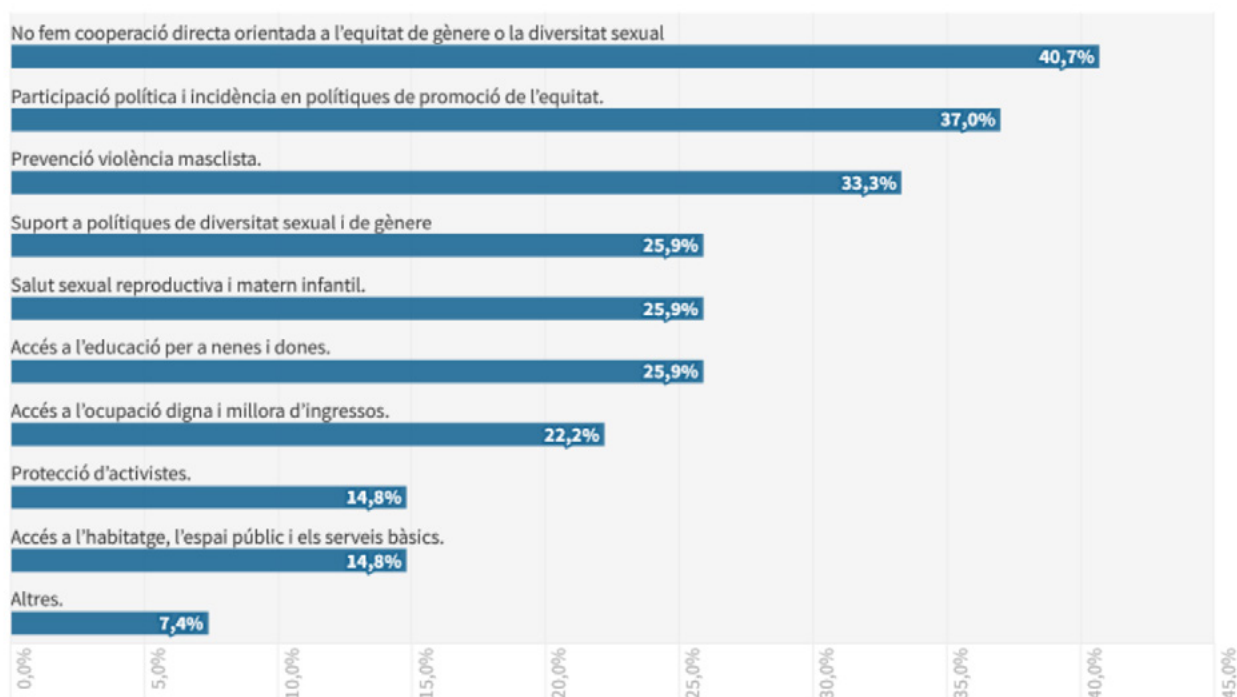


Elaboració pròpia

En tercer lloc, i en línia amb el punt anterior, les entitats plantejant que els **mecanismes de cooperació directa i amb socis del sud**, a més de desenvolupar processos d'acompanyament per a la institucionalització de la igualtat de gènere a les agendes polítiques dels municipis socis, haurien d'aprofitar l'oportunitat per incidir als governs locals i facilitar l'actuació de les organitzacions de la societat civil compromeses amb els drets afectius- sexuals. No obstant això, tal i com s'observa a la figura 9, el 40,7% dels municipis no fa cooperació directa en temàtiques de gènere, LGBTI o diversitat sexual. Ara bé, entre els municipis que sí fan cooperació directa, destaca la col·laboració amb projectes que tenen com a eix la participació política i la violència de gènere, que corresponen també als àmbits de l'agenda feminista que reben major suport internacionalment.

Tot i que, els municipis participen de projectes que aglutinen diverses prioritats de l'agenda internacional de gènere, crida l'atenció l'absència de temàtiques menys "tradicionals" com ara la corresponsabilitat, les cures, la interseccionalitat, la pau o el treball amb dones indígenes o defensores de la natura.

Figura 9. Projectes de cooperació directa centrat en l'equitat de gènere i la diversitat sexual.

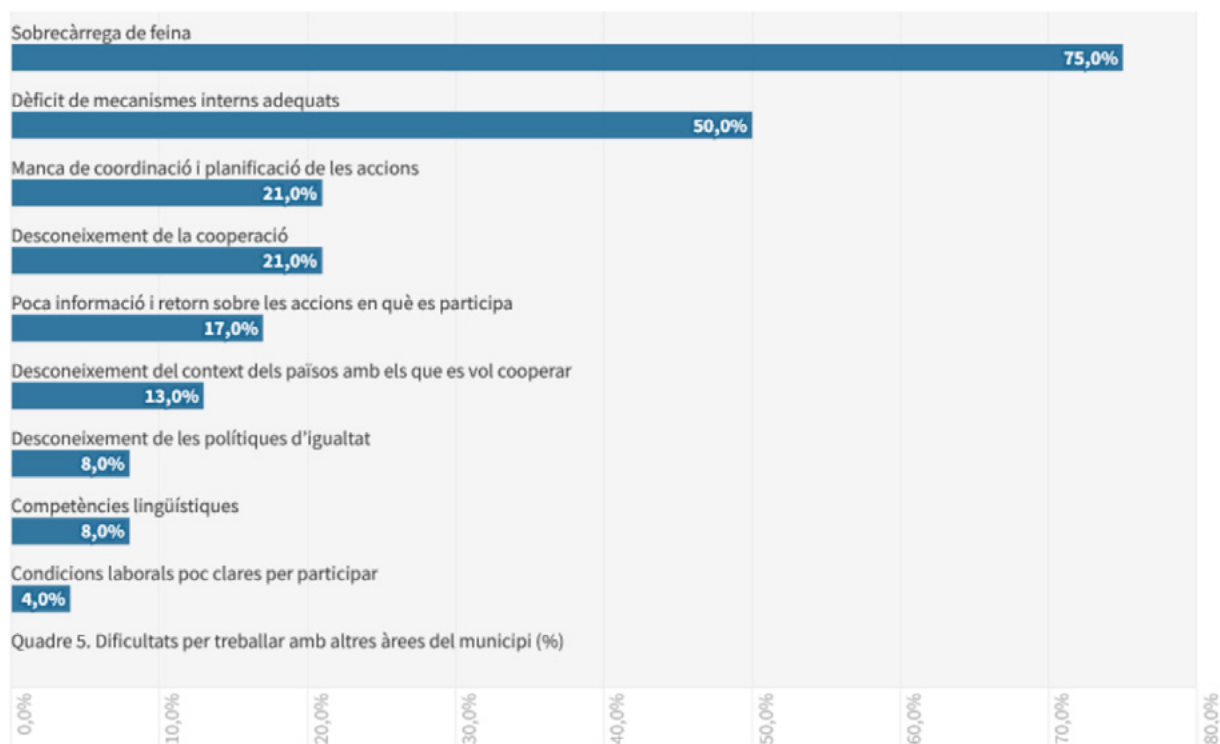


Elaboració pròpia

En quart lloc, un 68% de la mostra indica que compta amb el suport tècnic i polític de les persones responsables de gènere dels municipis. Malgrat aquesta implicació, l'àmbit de la cooperació té importants **dificultats per dur a terme un treball de col·laboració amb les altres àrees del municipi**: a la majoria dels casos s'addueixen problemes organitzatius del municipi com ara la sobrecàrrega de treball del personal tècnic (75%) i la manca de mecanismes interns adequats (50%), així com la falta de coordinació i planificació (figura 10).

Aquests obstacles organitzatius dificulten la transversalització real de l'enfocament de gènere en tots els processos de planificació estratègica i actuacions municipals i disminueixen l'impacte de les actuacions de la cooperació local.

Figura 10. Dificultats per treballar amb altres àrees del municipi (%)

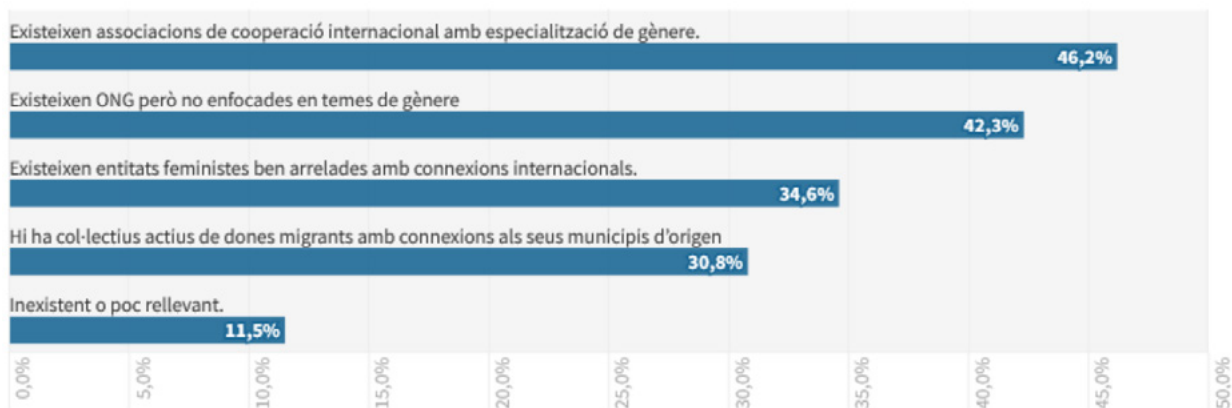


Elaboració pròpia

En darrer lloc, cal destacar que els municipis observen que **les entitats de cooperació del territori** coneixen i apliquen correctament l'enfocament de gènere a les seves accions. També a la figura 11 s'identifica una important **xarxa associativa** d'entitats especialitzades en temàtiques de gènere (46,2%) i/o feministes (34,6%).

Aquest és un potencial importat per als municipis, donat que la xarxa associativa feminista i/o de dones pot acompanyar i ajudar a consolidar processos de canvi pro equitat. Tot i així, en el grup de discussió es va detectar certa feblesa del conjunt dels actors de la cooperació local per generar aliances i sinergies amb tota la diversitat del moviment de dones del territori, com ara els col·lectius migrats, i amb actors no tradicionals com ara grups de joves de l'esplai o col·lectius no formalitzats amb activismes feministes o ambientalistes.

Figura 11. Teixit associatiu en el municipi.



Elaboració pròpia

3. Percepció del procés d'incorporació de l'enfocament de gènere

Un dels elements que es va detectar en el grup de discussió desenvolupat a Terrassa, amb motiu de l'elaboració del seu pla director de cooperació, va ser l'heterogeneïtat de les experiències de les entitats i la diversitat dels contextos on és porten a terme els projectes. La complexitat dels territoris, la visió/missió i estructura de les entitats implica, necessàriament, velocitats diferenciades a l'hora d'incorporar l'enfocament feminista o de gènere. D'acord amb l'anàlisi de la informació, es poden identificar tres nivells d'incorporació del gènere: un nivell neutre o d'absència de l'enfocament als projectes; un nivell MED amb projectes que busquen "empoderar" o "canviar les dones" sense incidir en el sistema sexe/gènere; i un tercer nivell de propostes que transiten entre l'EGiBDH i l'enfocament feminista.

Donat els objectius i les limitacions de l'estudi, es va optar per aprofundir en el tercer nivell. Amb aquest objectiu es van entrevistar cinc tècniques d'entitats, de contraparts i de l'administració, a Catalunya i al sud global que podien aportar idees, reflexions i aprenentatges rellevants sobre el procés d'incorporació de l'enfocament de gènere a partir de la seva experiència i especialitat. Dins de les entitats entrevistades podem distingir entre les que es defineixen com a feministes i les que no, encara que treballen des de l'enfocament de gènere. L'anàlisi de continguts de les seves respostes s'agrupa en quatre eixos: evolució, fortaleces, febleses/amenaces i reptes/desafiaments.

Evolució de la incorporació de l'enfocament de gènere

D'acord amb les entrevistades, s'identifiquen cinc aspectes de la cooperació internacional catalana que han evolucionat en línia amb l'agenda feminista:

- 1. L'aposta pels drets sexuals i reproductius de les dones.** Les entitats feministes assenyalen avanços en la manera d'esmentar els drets de sexuals de les dones. Abans només es parlava de «drets reproductius», mentre que «ara són drets sexuals» i «drets a lliure decisió sobre el cos». (E.1). No obstant, el context d'alguns països fa cada vegada més difícil tractar aquestes temàtiques: «fa temps que no estem podent finançar el dret a l'avortament, no ho pots posar així tal qual, en el paper, sem-

pre l'has de maquillar i aquest és un problema»(E.2). Malgrat els avanços, són drets que estan en retrocés i en els que s'ha d'incidir molt més.

- 2. La incorporació dels temes LGTBI.** Les entitats comenten que el treball vinculat a la diversitat/dissidència sexual és un tema relativament nou i que encara constitueix un desafiament, inclòs per a les entitats feministes: «no és un àmbit que les ONG estiguem acostumades a treballar i estem aprenent». (E.1). Igualment, apareix com a temàtica difícil d'incorporar a les comunitats, tant per la falta d'experiència, com per l'estigma i perquè «molts d'aquests col·lectius no tenen visions crítiques de la seva pròpia discriminació com a identitats diverses»(E.4).
- 3. La relació amb les entitats sòcies i les persones titulars de drets.** Els últims anys s'observa un canvi en la forma en què les ONG es refereixen a les contraparts, apareix "un nou llenguatge que també pot mostrar els canvis que s'estan produint en la pràctica" (E.3). Ara es refereixen a elles com a organitzacions sòcies o aliades i es veu un tracte d'iguals, d'admiració i aprenentatge mutu, que podria demostrar el **trànsit des de la lògica paternalista a una de més igualitària**. En el cas de les dones, si bé encara algunes entitats persisteixen en anomenar-les com a beneficiàries, ara se'ls reconeix com a persones "titulars de drets que per diverses causes viuen situacions de vulnerabilitat o d'injustícia social" (E.3).

En aquesta mateixa línia, les entitats feministes afirmen que és prioritari entendre la cooperació com a aliança política i horitzontal i treballar amb organitzacions de dones, sense excloure les mixtes. S'ha avançat en la identificació d'entitats sòcies que ja tenen incorporat l'enfocament feminista, la qual cosa fa que treball sigui més fàcil:

«Prioritzem les organitzacions de dones, encara que treballem amb algunes organitzacions mixtes. Una cosa no és exclouent de l'altra. El feminisme no és només treballar amb dones. Per a nosaltres ens resulta més còmode, més fàcil que haver de fer pedagogia amb organitzacions que són mixtes. La cooperació és una aliança política (E.1)».

- 4. La consolidació de les ONG amb enfocament organitzatiu feminista.** Els últims anys moltes ONG han començat a mirar-se per transitar a estructures orgàniques en clau feminista, aquestes experiències tenen en comú una estructura horitzontal, on no hi ha jerarquia, drets laborals clars, taules salarials fixes i una filosofia de les cures.
- 5.** En un àmbit més relacionat amb la gestió, es planteja que l'enfocament de gènere ha evolucionat "de la dispersió a l'especificitat" i a la **concentració en eixos estratègics**: «Hem passat de la dispersió de projectes de tota mena: educatius, sanitaris, d'alfabetització(...) a una concentració en eixos estratègics basats en l'enfocament de Drets Humans: promoció de la cultura per la pau, lluita contra violències patriarcales, defensa de Drets Humans i migració». (E.3)

3.1. Fortaleses

Una de les principals fortaleses detectades per les entrevistades es refereix a l'existència dels **plans directors i altres eines institucionals que han facilitat processos de canvi i la introducció de continguts de l'agenda feminista**. Si bé el pla director de l'ACCD es critica per la seva amplitud, això no impedeix que es valori molt positivament el paper que hauria jugat en incentivar el desenvolupament de diverses propostes que perme-

ten l'avanç de les dones i la incorporació de demandes de l'agenda feminista. Per a les entrevistades, hi ha diferències entre utilitzar l'enfocament de gènere i el feminista. En aquest sentit s'entén que el primer és més tècnic, mentre que el feminisme introdueix un component polític.

Les entrevistades coincideixen en el fet que, si bé, abans de 2016 ja es treballava amb la perspectiva de gènere, el Pla director de l'Agència Catalana va marcar un punt d'inflexió perquè es va incloure l'EGiBDH com "un eix transversal i un fill conductor" (E.3):

«Fins a aquest moment [2016] parlar de feminisme en la cooperació, no era habitual. Parlar de gènere ja era molt. Quan alguna cosa s'anomena, comença a existir (...). Va ser per a mi un punt d'inflexió. Va haver-hi moltes resistències. Ara parlem de feminisme, però abans no s'entenia el que significava. Va ser una proposta pionera que ha anat calant. Ara no es pensa que treballar amb enfocament feminista signifiqui només treballar amb dones, ara es concep com fer una anàlisi des de la perspectiva de revisió dels rols, de les relacions de poder, una millora de les relacions, de societats més justes». (E.1)

Adicionalment s'expressa la necessitat de que els plans directors vinguin acompanyats d'**altres eines institucionals que ajudin a les organitzacions a incorporar l'enfocament de gènere al disseny i la implementació del projecte**. Per exemple, avaluació ex-ante, estratègies de gènere i plans d'igualtat (intern de l'organització). És plausible que per algunes organitzacions «la incorporació del gènere» sigui només un pas burocràtic i que no s'introdueixi estructuralment al funcionament dels projectes. En aquesta mateixa línia també s'explicita la necessitat que les consultories externes d'avaluació tinguin clara la dimensió política del gènere:

«Abans el que hi havia eren plans directors, però era gairebé una declaració d'intencions, però no hi havia instruments que permetessin mesurar la concreció d'aquests en els projectes i processos. Jo crec que cada vegada més les administracions estan incorporant eines d'avaluació (...). Però també és important qui aplica l'instrument. Depèn de l'empresa consultora valorar bé o no. Per exemple, l'enfocament de gènere està incorporat al llarg del tot el procés de formulació, perquè has de saber com es fa i quins són els indicadors de gènere». (E.2)

D'altra banda, s'apunta a que l'enfocament de gènere ha enfortit el treball de les entitats que mantenen una lògica d'acompanyar **processos a llarg termini**, de prioritzar la consolidació de les organitzacions i de mantenir una visió política compartida amb les sòcies. Tot això, ha permès **mobilitzar recursos i donar suport institucional** a organitzacions sòcies que no eren feministes però que volien incorporar l'enfocament:

«Les nostres contraparts que no són feministes ens veuen com un suport per a incorporar el feminisme i per a buscar recursos per a fer la seva pròpia estratègia de gènere». (E.2)

Una altra fortalesa és que els equips de les ONG a terreny estiguin integrats per persones de les comunitats locals. Això contribueix a la **pertinència de la intervenció i l'apropiació de la mateixa comunitat dels canvis** que s'estan desenvolupant:

«El fet que el 99% de treballadors i treballadores de la fundació siguin persones locals, que parlen l'idioma, que venen de castes molt desfavorides, que coneixen realment com és la problemàtica i fan arribar el missatge a les persones ... millor que qualsevol de nosaltres. Per a mi aquest és l'èxit, és la pròpia comunitat, són ells ma-

teixos els que són amos del seu futur, perquè el seu poble sigui més fort, perquè les seves comunitats siguin més justes. Per a mi aquesta és la principal fortalesa». (E.5)

Finalment, cal destacar la fortalesa de poder desenvolupar un **treball de gènere contextualitzat d'acord amb les realitats i prioritats de cada país**:

«Hi ha una tendència de treballar uns certs aspectes en cada país, per exemple, a Colòmbia tenim projectes de lluita contra les violències, a Moçambic igual, però al Marroc també tenim projectes de promoció dels drets culturals, socials i polítics de les dones, a Tunísia tenim promoció de la participació política en processos de governança democràtica i participació social». (E.3).

Aquest aspecte és molt rellevant perquè no totes les entitats poden incorporar l'agenda feminista i les prioritats de l'EGiBDH a la mateixa velocitat:

«Els 8 últims anys, el context polític ha canviat molt, no és el mateix treballar en un país on no hi ha censura que on si n'hi ha. Perquè moltes vegades el context et fa treballar a una altra velocitat i has de visibilitzar les problemàtiques de diferents maneres. I, per tant, la forma de treballar serà diferent». (E.5).

3.2. Febleses i amenaces

Per a les entrevistes les principals febleses es relacionen amb l'**excessiva burocràcia** de la cooperació i l'**escassa pràctica de l'ètica de la cura**, que implica la sobrecàrrega d'exigències administratives que recauen en les persones treballadores del sector, la majoria dones. Aquestes exigències haurien anat augmentant en els últims cinc anys, sense observar un esforç de les distintes administracions per posar-se d'acord per harmonitzar formularis i requeriments que dupliquen o tripliquen la gestió de les mateixes activitats.

«La càrrega burocràtica del treball de la cooperació és brutal. Obliga a fer jornades i formularis bestials. És claríssim que cal fer rendició de comptes, però hi ha massa burocràcia innecessària. Treballar amb pressupostos anuals és un desgast que va contra l'ètica de les cures i ens posa en una situació d'estrès molt important. El nostre treball hauria de ser al carrer fent activisme, i estem en els despatxos fent informes i buscant factures». (E.1)

També s'emfatitza que malgrat l'aposta en els discursos o en els documents de planificació estratègica per incorporar l'enfocament de gènere, encara hi ha **sectors de l'administració amb resistències** que impedeixen que l'enfocament de gènere transcendeixi el pla merament formal.

Relacionat amb això, algunes entrevistes creuen que hi ha una **adopció superficial i un gran desconeixement** de l'enfocament feminista, ja que encara hi ha actors que pensen que «gènere només és treballar amb dones»:

«No parlem sol de les dones, parlem de gènere. Perquè molta gent creu que quan parlem de gènere parlem d'una mica menys problemàtic i d'alguna cosa que no està directament relacionat amb això que les feministes estan col·locant en l'agenda pública». (E.4)

Una altra feblesa serien les **dificultats per identificar els propis privilegis** en les institucions i entitats. No obstant, els avanços per incorporar relacions horitzontals amb

els països i amb les dones del sud, s'adverteix que «una cosa és el discurs i un altra la pràctica», ja que a vegades apareixen resistències i dificultats per eliminar els privilegis i adoptar un enfocament realment interseccional.

Respecte de les amenaces, preocupa l'**auge dels discursos d'odi, dels fonamentalismes religiosos i la força dels col·lectius anti-drets d'extrema dreta**, enllaçant directament amb el principals reptes que tractarem a continuació: quines estratègies comunes podem pensar per a enfrontar aquests problemes globals? En línia amb el desassossec global davant el retrocés en els drets de les dones, nenes i dissidències sexuals (backsliding), una de les entrevistades ho expressa gràficament:

«És molt preocupant l'auge de fonamentalisme religiós al país i la regió. Aquí ja estem en la situació que tenim més esglésies que farmàcies, mes seus policials que de venda de pupusas. Això és greu i influència en el que estem fent. Les organitzacions inverteixen una setmana, per dir alguna cosa, a sensibilitzar i el pastor bota tot aquest treball amb mitja hora de discurs el diumenge. Llavors així no anem per a cap costat». (E.4)

3.3. Reptes i desafiaments

Davant l'escenari polític advers que es dibuixa a escala global, les entrevistades plantegen la necessitat d'identificar «estratègies que ens puguin servir a totes, adaptades als nostres contextos» (E.1). En aquest sentit, és clau l'articulació de xarxes d'incidència (E.2) que tinguin suport polític/econòmic i el treball per enfortir els moviments socials de dones, estiguin o no formalitzats. Si bé, s'entén que les cooperacions catalanes no poden resoldre el problema, si es demana una major implicació política:

«El rol de la cooperació catalana hauria de ser col·laborar amb la protecció dels estats de drets a través del suport a la societat civil organitzada (...) No podem continuar fent el mateix tipus de treball quan el referent estatal és un govern autoritari o una dictadura de partit». (E.4).

En un altre ordre de coses, es planteja alguns reptes de caràcter més tècnics i organitzatius:

1. Canviar la mirada, del **curt termini a la mirada de procés**. Relacionat amb la burocràcia es planteja la necessitat de revisar les modalitats de finançaments i les exigències administratives, incorporant una mirada feminista des de l'ètica de la cura. Això contribuiria a la sostenibilitat dels equips, atès que es reduirà la càrrega laboral i la incertesa dels actors que depenen de l'aprovació contínua de subvencions.
2. **Consolidar els avanços incentivats per les eines de planificació (plans directors) i incorporar-ne d'altres**. Es tracta de continuar avançant en l'aprofundiment de l'enfocament perquè es consolidi i així generar processos de canvi a mitjà i llarg termini. Aportar-hi més recursos per donar assistència tècnica en l'enfocament de gènere a totes les fases del projecte, incorporant nous instruments públics que faciliten l'avaluació i enforteixen el treball de les entitats.
3. **No n'hi ha prou amb tenir lleis, plans o polítiques si no hi ha pressupost**. Els processos transformadors requereixen finançament, especialment per fer incidència política, educació i per a la formació del personal professional i voluntariat. Aquest aspectes estan infravalorats i són fonamentals en el context actual.

4. Propiciar un rol més actiu de la cooperació directa i bilateral que doni **suport a l'actuació de les entitats** en determinats territoris i països. Les entitats demanen que les administracions no les deixin soles en contextos complexos i que facin d'interlocutors amb els governs per facilitar la feina en matèries com els drets humans de les dones.
5. **Aprofundir en l'enfocament de gènere i fer més pedagogia feminista** per avançar en un model realment transformador, interseccional, que permeti descolonitzar els fonaments paternalistes de la cooperació i revisar els privilegis:
«Cal qüestionar el que fem i preguntar-se: com continuem millorant i donant suport als drets de les dones als seus països des d'una visió feminista, però sense imposar la nostra agenda? (...) És a dir, portar a la pràctica la justícia global a través del diàleg constant i l'aprenentatge mutu». (E.2).
6. Continuar respectant les **diferents estratègies de les entitats, els seus ritmes i les especificitats polítiques i territorials**. Es tracta de reconèixer l'heterogeneïtat del sector, els seus límits i les velocitats diferents a l'hora de incorporar l'enfocament de gènere:
«No és el mateix treballar en una comunitat que en una altra, en el nord o sud del mateix país. La cooperació catalana creu en les organitzacions, ens coneix, sap dels resultats que tenim, sap dels impactes que aconseguim gràcies a aquesta col·laboració i hi ha aquesta relació de confiança de 'vosaltres sabeu el que esteu fent'. No hi ha una recepta màgica perquè en funció de la intervenció que vagis a dur a terme, necessitessis d'unes eines o necessitessis d'unes altres, podràs anar a un ritme o podràs anar a un altre». (E.5)

Conclusions i recomanacions

Aquest informe neix amb l'objectiu de conèixer, a grans trets, el procés d'incorporació de l'enfocament de gènere els últims sis anys a les cooperacions catalanes. També es buscava identificar el punt en el qual es trobaven les administracions i entitats locals a l'hora d'assumir la transició fins a un model de cooperació feminista, en un escenari advers pels propòsits i interessos de l'agenda internacional de gènere.

En primer lloc, s'observa un increment real dels recursos institucionals destinats al treball de gènere i el compromís explícit de les administracions per donar suport estratègic o operatiu a polítiques, programes o accions específiques per dones. En aquesta línia, es reconeix el paper rellevant d'eines com el pla director de l'ACCD i l'EGiBDH, que haurien contribuït a una evolució positiva i progressiva de l'adopció de l'enfocament. Tanmateix, s'expressa el temor que, en alguns casos, l'enfocament de gènere estigui sent incorporat només en el plànol formal, discursiu, com a eina tècnica desproveïda del seu marc polític d'acció feminista. Cal, per tant, reforçar els esforços, fer-ne més formació i millorar les eines per mesurar l'impacte real i la qualitat de les iniciatives en matèria de gènere, amb un horitzó de cooperació feminista.

En segon lloc, sembla que no tots els temes de l'agenda feminista i de gènere reben el mateix suport i que no tots els agents institucionals contribueixen de la mateixa manera. Amb això l'enfocament es dilueix, perd integralitat i capacitat transformadora. Es recomana establir sinergies amb el moviment feminista local, especialment amb les dones migrades, per conèixer les seves demandes i propostes. Al mateix temps, es poden buscar estratègies per incentivar el treball amb les temàtiques més relegades de l'agenda feminista, posant èmfasi en la interseccionalitat, la incorporació de la crítica al colonialisme, l'economia feminista, la memòria històrica, el dret a les cures i la sostenibilitat de la vida.

En tercer lloc, s'observen avanços en la posada en pràctica d'una mirada no etnocèntrica i menys paternalista amb entitats que aposten per treballar relacions horitzontals amb les contraparts i el personal local. També existeixen entitats que estan fent processos de canvi fins a estructures orgàniques més feministes. No obstant, el sector és molt heterogeni i no totes les entitats es troben en el mateix nivell. En aquest sentit, aquestes bones pràctiques haurien de promocionar-se perquè d'altres entitats, i les mateixes administracions, qüestionin com es treballen la corresponsabilitat, les cures, la violència o l'assetjament, entre d'altres temes, a les seves pròpies polítiques internes. En aquesta mateixa línia, sembla urgent que les administracions busquin alternatives que, dins les limitacions burocràtiques, permetin facilitar la tasca de tècnics i tècniques de projectes, per no incrementar les exigències administratives que dificulten la conciliació i l'exercici del dret a les cures.

En quart lloc, s'observa una creixent preocupació davant l'increment dels discursos contraris als drets de les dones i la diversitat LGTBI, tant en el nord com al sud global. L'arribada al poder de grups polítics que criminalitzen el moviment feminista, el dret a l'avortament i altres demandes de l'agenda internacional de gènere obstaculitza la feina de moltes entitats. Davant d'això, es reclama una millor coordinació de les diverses administracions i un paper més actiu mitjançant la cooperació directa, per donar visibilitat i legitimar institucionalment el treball de les ONG i el moviment de dones a entorns locals adversos.

En aquest context, sembla rellevant: (1) consolidar els avanços aconseguits gràcies a la institucionalització de l'EGiBDH i afavorir processos d'enfortiment polític, tècnic, administratiu i financer de les organitzacions feministes i de dones del sud; (2) afavorir i destinar majors recursos a àmbits estratègics com ara l'educació per la justícia global, el treball d'incidència i la construc-

ció de xarxes intencionals; (3) obrir espais per treballar amb nous actors i noves mirades que permeten establir vincles i aliances amb moviments socials del territori, mitjans de comunicació, influencers de xarxes socials, acadèmia i centres de recerca i altres sectors estratègics, com ara el moviment ecologista.

Al conjunt de l'Estat, la cooperació i l'acció exterior feminista encara són un desafiament i més aviat semblen un horitzó de futur que no pas una realitat concreta. A Catalunya és necessari reflexionar, debatre i pensar com encarar una transició fins a un model que requereix canvis estructurals. Quines eines utilitzar per fer-la possible, en un moment de crisi i en un context internacionalment advers? En el termini més immediat cal consolidar el que s'ha fet i acompanyar les entitats i administracions que necessiten aprofundir en l'EGiBDH. De totes maneres, hi ha avanços molt importants i pràctiques que poden servir d'inspiració i model de treball feminista.

Referències

Entrevistes

Codi	Entitat	Entrevistada	Càrrec	Territori
E.1	Suds	Lola Badenes	Responsable de l'Àrea de Feminismes	Catalunya
E.2	Entrepobles	Clara Ruiz	Tècnica projectes	Catalunya
E.3	ACCD	Habiba El Mouali Benomar	Tècnica	Marroc
E.4	ACUA	Patricia Iraheta	Sòcia i consultora	El Salvador
E.5	Fundació Vicente Ferrer	Nàdia Llorens	Directora Programes	Catalunya

Grup de discussió

Participants de la sessió de gènere durant l'elaboració del Pla Director municipal de Cooperació de Terrassa (2022).

nadir*

Nadir Perspectiva SCCL
Pg. Sant Joan, 146,
entresol 1^a
08037 Barcelona, Espanya
Tel. (+34) 932425512
<https://nadir.coop>